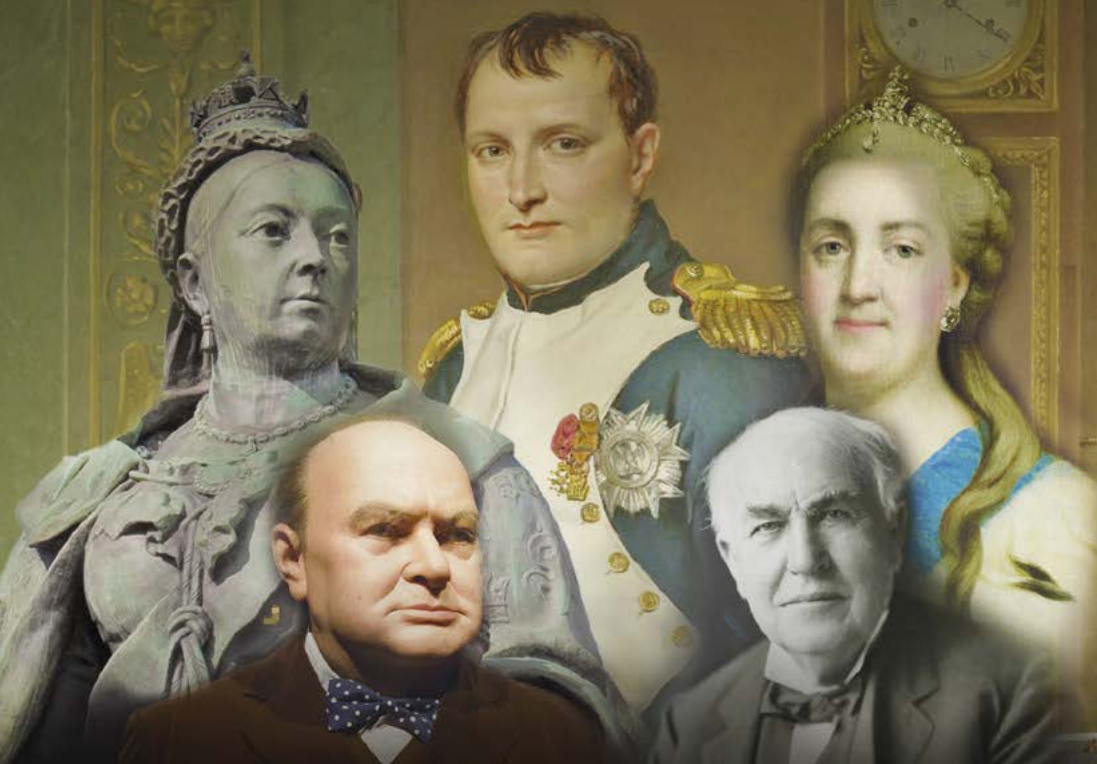

STANISLAVA JAROLÍMKOVÁ

SVĚTOVÉ
OSOBNOSTI,
JAK JE (MOŽNÁ)
NEZNÁTE

motto

2

Světové osobnosti, jak je (*možná*) neznáte 2

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.motto.cz
www.albatrosmedia.cz

Stanislava Jarolímková

Světové osobnosti, jak je (*možná*) neznáte 2 – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA a.s.

motto

STANISLAVA JAROLÍMKOVÁ

SVĚTOVÉ
OSOBNOSTI,
JAK JE (*MOŽNÁ*)
NEZNÁTE **2**

Praha 2018

© PhDr. Stanislava Jarolímková, 2018

Illustrations © Štěpán Zavadil, 2018

Cover Photograph © Everett – Art, ben bryant, Chrispo,
Everett Historical / Shutterstock.com

ISBN tištěné verze 978-80-267-1062-2

ISBN e-knihy 978-80-267-1084-4 (1. zveřejnění, 2018)

„Červovi připadá divné a pošetilé, že člověk nejl své knihy.“

Výrok, který bengálský básník a dramatik
Rabíndranáth Thákur (1861–1941) pronesl v roce 1928.

Tuto knihu věnuji památce pana profesora Františka Gela, skvělého vysokoškolského učitele, spisovatele a novináře, jehož kniha, kterou mi i s věnováním daroval, se stala základem pasáže o Louisi Pasteurovi.

Lektorovala Mgr. Marie Peterková-Hlouchová

Za pomoc při psaní děkuji především svému manželovi Petrovi, dále profesoru MUDr. Zdeňku Broukalovi, CSc., a PhDr. Jarmile Hackenschmiedové.

ÚVOD

Druhý díl knihy o světových osobnostech má stejné poslání jako díl první – pouze s tím rozdílem, že tento nás přenese do novověku. Jinak i v něm nabízím o zvolených protagonistech méně známé informace, případně poopravuji dodnes tradovaná, byť zkreslená, či dokonce zcela nepravdivá tvrzení.

Například u George Washingtona uvádím, že byl plantážníkem a otrokářem a že zemřel lékařům před očima, v pasáži věnované Charlesu Darwinovi prozrazuji, že to nebyl on, kdo prohlásil, že člověk pochází z opice, když představuji Winstona Churchilla, pak nikoliv jako bručounského politika, nýbrž jako milujícího manžela, vtipného řečníka a velmi dobrého malíře, a u Galilea Galileiho vysvětluji, proč neskončil v žalářní kobce a že nikdy neřekl slova „A přece se točí“. Napoleona I. zbaňují přívolastku „malý Francouz“ a dodávám, že v Rusku neprohrál kvůli tuhé ruské zimě, vysvětluji, proč si Ferdinand Lesseps nezasluhuje označení „otec dvou průplavů“, a z Petra I. Velikého a Kateřiny II. Veliké snímám část glorioly, jíž jsou věnceni, a ukazují, že nebyli tak zářnými nositeli pokroku, za jaké jsou vydáváni.

Stejně jako u 1. dílu, i zde jsou osobnosti, o nichž je v knize řeč, seřazeny abecedně podle národností – v tomto případě Američany počínaje a Rusy konče; v rámci těchto „národnostních škatulek“ jsou uváděny většinou podle doby, kdy vstoupily do veřejného života. Jejich vyhledávání v textu usnadňuje Rejstřík.

Knihla obsahuje 40 ilustrací Štěpána Zavadila, které jsem se snažila i pro tento druhý díl vybírat tak, aby nebyly příliš známé.

Jsou-li u panovníků či papežů uvedena v závorce data bez hvězdičky a křížku, vymezují jejich funkční období.

Pokud vás kniha zaujme, pak vám přeji v její společnosti příjemné chvíle.

Stanislava Jarolímková

<http://stjarolimkova.portnet.cz>

<https://www.facebook.com/stanislava.jarolimkova>

AMERIČANÉ

GEORGE WASHINGTON

(*1732–†1799)

první americký prezident

(1789–1797)

Čahoun, který neuměl tančit

Předkové jeho rodičů přišli z Anglie do východoamerické Virginie již v polovině 17. století a on se narodil jako nejstarší syn v druhém manželství

Rodný dřevěný domek budoucího prvního prezidenta Spojených států amerických. Byl přízemní s mansardou a typickými dvěma komíny a stál na západním (pravém) břehu řeky Potomac.

poměrně zámožného plantážníka Augustina Washingtona (*1694–†1743) v městečku **Bridge's Creek** ve státě Virginia.

První stěhování prožil poté, co v roce 1735 otec dokončil stavbu nového dřevěného domku v Mount Vernon na rodinných pozemcích, vzdálených asi 20 km jihozápadně od současné americké metropole Washingtonu D. C. Zde chlapec začal chodit do venkovské školy, v níž se sice naučil číst, psát a počítat, ale další znalosti si musel získávat jako samouk*.

* G. Washington si byl svého **nedostatečného vzdělání vědom** po celý život, a nesnažil se zastírat ani to, že pravopis není jeho silnou stránkou. Když se v dospělosti dostal ke knihám, tak s ohledem na dlouhodobý nedostatek času sahal především po těch, které se zabývaly zemědělstvím a anglickou historií.

Poté, co otec Augustine roku 1743 v necelých padesáti letech zemřel, zdědil Mount Vernon jeho syn z prvního manželství **Lawrence** (*1718 až †1752), jenž se ujal svého o čtrnáct let mladšího nevlastního bratra George. Ten k němu s obdivem vzhlížel a velmi těžce nesl, když Lawrence zemřel na tuberkulózu. Když se z této ztráty vzpamatoval, pronajal si od ovdovělé švagrové Anne (*1728–†1761) Mount Vernon (i když se jeho vlastníkem stal teprve po její smrti), kde roku 1758 začal dlouhodobě přestavovat otcův původní domek a zároveň – jak uvidíme – zásadně změnil kurz svého života.

George Washington měl svalnatou, 188 cm vysokou postavu, hnědé vlasy s nádechem do ruda, modrošedé oči, výrazný nos a vystupující lícní kosti; jeho vzhled narušovaly jizvičky, které mu zůstaly po pravých (černých) neštovicích, a zkažené zuby*, kvůli nimž se snažil mít pokud možno zavřená ústa.

* **Problémy se zuby** měl již od mládí: často ho bolely, kazily se mu a ve dvaadvaceti letech přišel o první z nich. Tyto ztráty pokračovaly velmi intenzivně, a tak začal „sbírat“ zubní protézy neboli náhrady, s nimiž však míval patálie. První byla zhotovena ze slonoviny a ke zbylým zubům byla připevněna drátěnými sponami, avšak v ústech

nedržela, a navíc mu způsobovala bolesti, a tak zkoušel jednu novou náhradu za druhou. Zuby, které si do nich nechával vsadit, byly buď jeho (vypadlé), nebo získané od otroků. Když ve svých necelých šedesáti letech nastupoval do prezidentské funkce,

Jak je vidět, život George Washingtona se točil kolem řeky Potomac, u níž vznikla i metropole nesoucí jeho jméno.

měl už pouze poslední vlastní zub. Tehdy o jeho ústní dutinu začal pečovat „otec amerického zubního lékařství“ John Greenwood (*1760–†1819), ale ani s jeho protézami nebyl G. Washington spokojen; stěžoval si, že mu deformují obličej, míval opuchlé rty a špatně vyslovoval sykavky, takže na veřejnosti nerad mluvil.

Když jednal s lidmi, choval se k nim zdvořile, při rozhovoru se jim díval do očí, leč udržoval si od nich odstup, a coby vynikající jezdec na koni býval „*v sedle jako přikovaný*“. Naopak tanec byl jeho velmi slabou stránkou, což nezměnilo ani to, že ve svých patnácti letech investoval do tanečních hodin 3 šilinky a 9 pencí (což v té době byla částka, za niž bylo možno koupit asi 9 kg mouky).

George Washington nepatřil k mužům, kteří se otáčeli za ženami a snažili se za každou cenu upoutat jejich pozornost. Naopak lze říci, že se měl před nimi na pozoru, takže se jich v jeho životě objevilo pouze pramálo.

První poznal ve svých šestnácti letech. Byla jí **osmnáctiletá Sally**, manželka jednoho jeho přítele, a dnes je údajně nesnadné říci, co ho na ní zaujalo, protože prý měla do krásy dosti daleko. Možná se mu více než ona líbilo prostředí, v němž žila, ale podstatné bylo, že „*jeho životem prošla jen jako sen*“.

Ve dvaceti letech ho zaujala **šestnáctiletá Betsy Fauntleroyová**, dceř jednoho z nejbohatších a nejvlivnějších mužů Virginie. Ta ho zřejmě upoutala proto, že tehdy už cíleně hledal ženu, která by mu přinesla věno, umožňující mu nakupovat vlastní půdu, ale v očích jejího otce byl chudák, jenž neměl nejmenší šanci stát se jeho zetěm. To bylo „*pro jeho sebevědomí nesnesitelné*“, takže si z této známosti odnesl zarputilou snahu prodat se mezi takzvaně lepší společnost vlastními silami.

Po tomto zážitku učinil na jaře roku 1758 první krok k tomu, aby si našel ženu, která by mu „*stála po boku a slušným věnem zhodnotila upadající statek*“, tedy zmíněný pronajatý Mount Vernon, a které by nikdo nemluvil do toho, zda řekne své „ano“. Došlo k tomu v době, kdy odjel do virginské metropole Williamsburgu za lékařem, aby si ověřil svůj zdravotní stav, neboť měl obavy z tuberkulózy, jejíž obětí se stal milovaný Lawrence. Jelikož byl tehdy oslaben úplavicí, musel cestování rozdělit na kratší úseky, mezi

nimiž si dopřával odpočinek, a jednu takovouto zastávku trávil u známého, v jehož domě se setkal s baculatou **sedmadvacitiletou vdovou, jménem Martha* Dandridge Custisová** (*1731–†1802), zvanou Patsy.

* **Paní Martha** měla za sebou tehdy obvyklou dívčí domáckou výchovu, zahrnující náboženství, hudbu a tanec. Poprvé se provdala ve svých osmnácti letech za zamožného, byť o dvacet let staršího muže, který zemřel roku 1757; zůstala sama se čtyřmi dětmi, z nichž dvě zemřely v dětském věku. Dcera Martha (*1756–†1773) zemřela v sedmnácti na padoucnici neboli epilepsii a syn John (*1754–†1781) se sice oženil a měl čtyři děti, ale „*nečekaně zemřel na jakési horečnaté onemocnění, které si přivodil při obléhání Yorktownu*“.

Martha byla malého vzrůstu (sahala Washingtonovi po prsa), měla velké oči, snažila se mnoho nemluvit (později přiznala, že se bála, aby neřekla něco nevhodného) a sama sebe označila za staromódní virginskou hospodyňku, „*kteřá jde pravidelně jako hodiny, je pilná jako včelka a cvrliká jako ptáček*“. Washingtonovi se líbila, a když navíc zjistil, že je slušně finančně zajištěná, došel k závěru, že právě ji hledal. Proto se cestou z Williamsburgu (uklidněn lékařskou prohlídkou) u ní zastavil, dne 25. března 1758 vyslechl její neoficiální „ano“ – a byť nešlo o lásku jako trám, byl s její odpovědí navýsost spokojen. Nevěsta si objednala nové šaty, on obstaral prstýnky a vzkázal správci Mount Vernonu, aby dal dům upravit „*k útulnému obývání*“. Ráno jejich svatebního dne, jímž se stal 6. leden 1759, vstoupil do Martina domu v modrém soukenném obleku s červenou hedvábnou podšívkou, s bílou saténovou vyšivanou vestou a v kalhotách pod kolena se zlatými přezkami; přezky zdobily i jeho boty. Do Mount Vernonu se paní Martha se dvěma dětmi nastěhovala v dubnu 1759 a stala se z ní nejen pilná hospodyňka, ale i příjemná hostitelka, jejíž hosté obzvláště oceňovali šunku, kterou sama udíla.

Manželství, které George s Marthou uzavřel, trvalo téměř jedenačtyřicet let. S prvním mráčkem, způsobeným zjištěním, že Martha přinesla menší věno, než očekával, se časem vyrovnal, ale téměř po celý jejich společný život ho trápilo, že mu nedala dědice.

Jinak **oceňoval, že mu například ani slůvkem nevytkla, když odešel k armádě** (viz níže), byť kvůli tomu zanedbával ji i usedlost, a naopak se snažila být co nejčastěji s ním; dokonce „s několika dalšími ženami důstojníků pravidelně trávil zimní měsíce ve vojenském táboře“. Nebránila se prý ani tomu, aby ošetřovala některé zraněné či nemocné vojáky, a dokonce jim někdy prala oblečení. Jeden z vojáků si zapsal do deníku, že „Mrs. Washingtonová sice nevykazuje žádné nápadné znaky fyzické krásy, ale zato v sobě kromobyčejným způsobem spojuje velkou důstojnost ve vystupování na veřejnosti s mimořádně příjemnou laskavostí“. Na jaře se pak vracela do Virginie, aby dohlédla na chod usedlosti.

Nejkrásnější chvíle zažívali manželé na Mount Vernonu po uzavření míru roku 1783, kdy tu s nimi pobývali vnoučci.

Washington rád usedal večer k oblíbené jehněčí kytě či k selátku, popíjel madeiru nebo portské, i když rumem či whisky také nepohrdl. Četl – jak jsme si řekli – zemědělskou literaturu a knihy o anglické historii, občas zajel do divadla, ale rád si zahrál i karty či se zúčastnil honu na lišku (což patřilo k oblíbené zábavě „trochu lepších“ lidí). Na jaře i na podzim sledoval dostihy ve Williamsburgu a svého jezdeckého koně si jaksepatří hýčkal; pořídil si také kvalitní spřežení a elegantní kočáry.

Soucitný otrokář a zklamaný plantážník

Svůj smutek z prázdné kolébky se George Washington snažil zahánět rozšiřováním Mount Vernonu a plantážnickými aktivitami. Jeho usedlost nakonec zahrnovala asi 3 200 ha půdy a před obytným domem, který nechal před svatbou zvýšit z 1,5 patra o celé jedno patro a po obou stranách rozšířit, zřídil anglický trávník lemovaný americkými stromy. Interiér odpovídal zvyklostem tamního kraje a stylu oné doby, takže ho tvořily mramorové krby, mahagonové kredence, křesla windsorského stylu a postele s nebesy.

Dále od obytné budovy Washingtonových byly postaveny chatrče **pro dělníky**, které si najímal (přednost prý s oblibou dával německým zahradníkům), a **pro otroky***

* I když **budoucí první americký prezident coby otrokář** je pro většinu z nás zřejmě **překvapením**, nutno vzít v úvahu, že tehdy byli otroci ve Virginii samozřejmostí, neboť prý snášeli práci zejména na tabákových plantážích mnohem lépe než bílí pracanti. Například i třetí americký prezident Thomas Jefferson (1801–1809) zaměstnával na svých virginských statcích přibližně stejný počet otroků jako Washington.

Měl jich kolem tří set, nakupoval je lacino a choval se k nim na tehdejší poměry údajně velmi slušně: nerozděloval rodiny, v případě nemoci jim zajistil lékařské ošetření i léky a bezohledně je nerozprodával, i když za každého mohl obdržet 50 liber šterlinků. Pokud je přece jen musel čas od času prodávat (protože jich přibývalo tím, jak přiváděli na svět další a další děti), vyžádal si k tomu (s výjimkou vytrvalých útěkářů) jejich souhlas. Oni to ale odmítali, protože se jim pochopitelně nechtělo dobrovolně odcházet od pána, s nímž byli spokojeni.

Washington zkoušel **pěstovat kdeco**: tabák (který dodával do Anglie), pšenici včetně druhu zvaného špalda, dále kukuřici, ječmen, oves i brambory, měl ovocný sad s třešněmi, jablky a švestkami a choval prasata, krávy, ovce, koně i psy. Zkoušel nalézt nejlepší hnojivo, které by zlepšilo výnosnost půdy, takže míchal v různých poměrech trus koní, krav a ovcí, nebo na malých vzorcích zkoušel, jak se na té které půdě daří jednotlivým plodinám. Přes den objížděl pozemky a řídil práci a večer sepisoval nejen to, co toho dne udělal, ale i to, co by neměl v nejbližší době opomenout. Bohužel, ať se snažil sebevíce, nelze tvrdit, že by se stal superúspěšným plantážníkem, za což mohl zčásti on sám, ale své si přisadily i nepříznivé okolnosti. To, že se stále dostával do červených čísel, se nezměnilo ani poté, co se pustil do obchodování s pozemky a do výroby lněných, vlněných i bavlněných látek rozesílaných po celé Virginii.

Protože nebyl spokojen se svým **podnikáním**, rozhodl se zmíněného roku 1758, že **vstoupí do politiky**.

Prezident, který schválil stavbu Bílého domu

Do světa politiky začal nahlížet v hlavním virginském městě **Williamsburgu**, v němž (kromě mocného britského guvernéra) žily tehdy necelé

dva tisíce obyvatel a jenž připomínal spíše britskou vesnici, neboť zahrnoval zahrady, louky, pole, prašné, blátivé ulice a jednopatrové dřevěné či z neomítnutých cihel stavěné domky. Jeho hlavní třída vynikala jen tím, že na jejím západním konci vyrostla College of William and Mary a na východním konci stál Capitol. V prvním případě šlo o jednu z nejstarších vyšších vzdělávacích institucí v britské Americe, zmíněná druhá budova se zviditelnila tím, že se v jejím východním křídle scházelo dvakrát ročně virginské shromáždění, v němž jednoho dne roku 1758 zasedl do svého křesla i George Washington.

Coby nový člen onoho shromáždění měl **bohulibý záměr**: prosazovat zájmy svého stavu, tedy virginských plantážníků, pobouřených macešským chováním Británie vůči obyvatelům britských kolonií v severní Americe.

Bylo jen logické, že williamsburští poslanci sepsali petici, žádající pro Virgiňany stejná práva, jaká mají evropští Britové, a obsahující i skrytou výhrůžku, že v případě odmítnutí by se mohly změnit vztahy amerických kolonií k Británii. George Washington sice nepatřil mezi řečníky vyhrožující odtržením od mateřského ostrovního království, „*stál mezi nedůvěrou k Londýnu a ostrou radikálností amerických bouřliváků*“, ale i on žádal, aby se Británie v tomto ohledu „polepšila“.

Jak známo, vše skončilo bojem za vznik a mezinárodní uznání **nové velmoci** (tedy Spojených států amerických – United States of Amerika – USA), k čemuž vedly **dvě „cestičky“**.

Po jedné šel vysoký, silný, málomluvný a umírněný virginský plantážník **George Washington**, **provázený armádou bojující severovýchodně od Mississippi**, jejímž vrchním velitelem byl jmenován 15. června roku 1775. Musel si ji ale nejprve vytvořit z drobných farmářů, řemeslníků a přístavních dělníků, pak ji ukáznit a navíc zásobit uniformami a výzbrojí.

Po druhé se vydal rodák z východoamerického Bostonu, vzdělaný **vynálezce a diplomat Benjamin Franklin** (*1706–†1790), jehož „**bitevním polem**“ se stala **Paříž**, která se díky němu stala spojencem „vzbouřeneckých“ kolonistů.

Pak už stačilo, aby absolutisticky naladěný (a údajně mentálně mírně retardovaný) britský král Jiří III. (1760–1811) označil americké Brity za povstalce – a **americká válka za nezávislost mohla začít**.

Nepůjdeme od jednoho střetnutí k druhému, ale připomeneme si „pouze“ **tři nejdůležitější události:**

- **Britové** (kteří museli pro své vojáky bojující v Severní Americe vozit z ostrovního království, vzdáleného asi 5 000 km, vše potřebné – od zbraní přes potraviny až po koně) **se Georgi Washingtonovi vzdali roku 1781** u virginského Yorktownu **a o dva roky později uznali nezávislost amerických kolonií.**
- **Zástupci kolonií se dohodli** na nejhodnější formě vlády, v jejímž čele měl stát **na čtyři roky volený prezident.**
- **První metropolí** se stal **New York** (v němž si za války George Washington zřídil své velitelské stanoviště).

George Washington se domů na Mount Vernon vrátil na Vánoce roku 1783, ovšem o šest let později se odtud vydal na osmidenní cestu do New Yorku, během níž ho kromě typických „pruhovaných“ vlajek* vítala i hudba, neboť přijížděl coby **nastávající první prezident USA**. Dne **30. dubna roku 1789** pronesl z balkonu bývalé, v pořadí druhé newyorské radnice** **následující slova:** „*Slavnostně přísahám, že budu věrně vykonávat úřad prezidenta Spojených států a že budu podle svých nejlepších sil zachovávat, ochraňovat a bránit ústavu Spojených států.*“

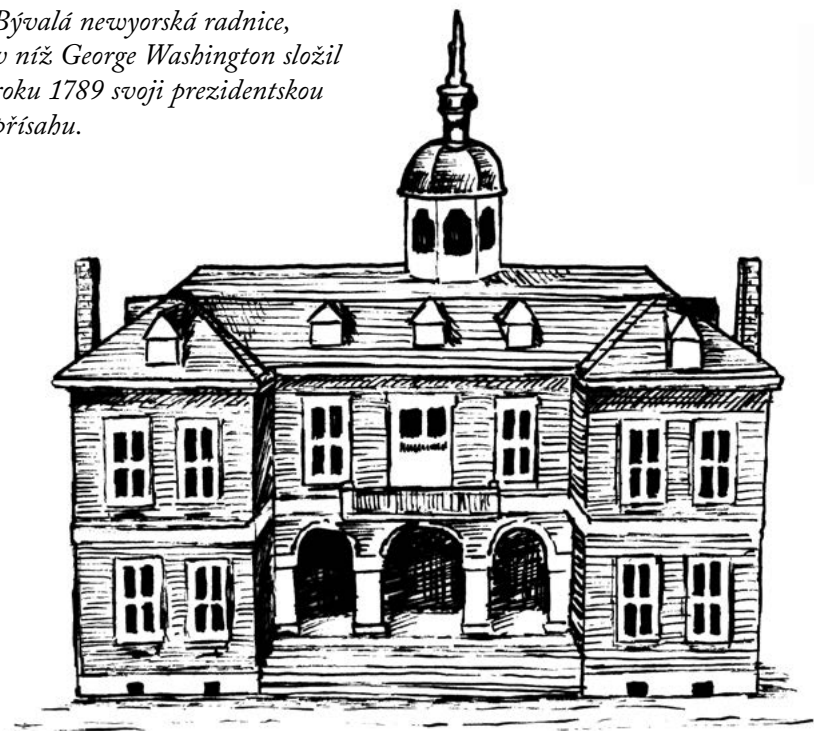
* O **podobě americké vlajky** bylo rozhodnuto již roku 1777, odkdy její vzhled procházel různými peripetemiemi. Koho toto téma zajímá, může nalistovat v 2. dílu mojí knihy *Zajímavosti ze světových dějin* pasáž „Americká hymna vzniklá při bombardování“.

** Tato **budova se nacházela na slavné Wall Street**, byla vybudována jako radnice a později se zde scházeli zástupci amerických kolonií. Roku 1788 prošla nákladnou proměnou a do roku 1790 sloužila pod názvem Federal Hall federální vládě.

Za zmínku možná ještě stojí, že krátce před přísahou vyšlo najevo, že v budově se nenachází jediná bible, na niž by nový prezident mohl přísahat; naštěstí jistý aktivní sekretář jeden výtisk bryskně sehnal, takže unie mohla ve stanoveném termínu oslavit nástup svého muže číslo jedna.

Prísahající George Washington měl toho dne na sobě hnědý oblek z jem-

*Bývalá newyorská radnice,
v níž George Washington složil
roku 1789 svoji prezidentskou
přísahu.*

né vlněné látky, zhotovené v první americké takto specializované dílně, takže nesla značku „Made in America“. Kalhoty pod kolena doplňovaly bílé hedvábné punčochy a boty se stříbrnými přezkami, své pečlivě napudrované vlasy měl svázané vzadu do copánku a „vyzbrojen“ byl miniaturou válečného meče symbolizujícího jeho vítězství coby vrchního velitele boje za nezávislost. Po skončení přísahy a následných ovací diváků, stojících v hojném počtu před radnicí, přešel prezident **do zasedacího senátního sálu a vyzval přítomné, aby si byli vědomi toho, že svět bude sledovat, jak jejich země naloží s nově získanou svobodou.** Večer onoho dne se konal dvouhodinový ohňostroj, který oslavoval nejen nástup hlavy státu do funkce, ale i povýšení New Yorku na metropoli USA.

Manželé Washingtonovi celkem snadno vyřešili velmi citlivý problém, jímž bylo **jejich oslovování.** Padaly sice návrhy, aby se používalo například

„Her (His) Highness“, ale oni dali přednost prostému „Mr. President“ a „Mrs. Washington“. Paní Martha sice nebyla nadšena tím, že kvůli ní vznikla **funkce první dámy**, neboť tvrdila, že by tuto roli měla zastávat mladší žena, zatímco ona – babička s bílými vlasy, babičkovskou postavou a skromným oblečením – by měla mít své místo u vnučat. Nicméně nakonec v této roli obstála na výbornou. Nejenže pořádala v newyorském Samuel Osgood House v Cherry Street (viz níže) každý páteční večer **drawing room**, což bývala **neformální, velmi příjemná setkání politiků a poslanců i jejich manželek**, ale ochotně **provázela svého muže na cestách po unii**, a navíc se nikdy nesnažila ovlivnit některá jeho politická rozhodnutí. George Washington se oněch manželčinych večírků často zúčastňoval, ovšem mezi hosty se vmísil teprve poté, co odložil klobouk a kord, *„aby zdůraznil neformální charakter recepce“*.

Od prvního dne výkonu své vrcholné funkce měl prezident **mnoho kritiků**. Ti mu vytýkali, že při přísaze nebyl tak sebejistý a spokojený, jak by se podle nich patřilo, třásl se mu hlas a na tváři bylo patrné, že ho trápí mnoho starostí. Výtky se týkaly i toho, že býval až příliš důstojný a nepřístupný, že jeho levees (obdoby ranních audiencí francouzských králů), pořádané každé úterý odpoledne, připomínají audience monarchů a jsou zbytečně oficiální, a že jeho roční prezidentský příjem hraničí s rozhazovačností – byť si z oněch 25 000 dolarů platil tajemníky, služebnictvo, reprezentaci, cestování i pronájem domů, v nichž postupně bydlel (viz níže). Vyčítali mu také, že jezdí v kanárkově žlutém kočáře se čtyřspřežím, ozdobeném prý pozlacenými nymfami, že se jeho manželka obléká a chová příliš prostě, a samozřejmě nepřehlédli, že je s tancováním – jak víme – na štíru.

Tyto výtky však nezabránilly tomu, aby byl George Washington **zvolen 13. února roku 1793 do prezidentské funkce podruhé**, což on bral nikoliv jako další čtyřleté období výhod a výsad, ale jako službu vlasti. K jeho druhé inauguraci si řekneme pouze to, že při ní pronesl **kvůli bolesti v ústní dutině nejkratší projev**, který trval pouze půldruhé minuty a měl 135 slov. Co se jeho druhého prezidentského období týče, připomeňme, že **jako jediný z amerických prezidentů sídlil během něj jinde než ve Washingtonu**.

Coby **první sídlo** využíval od dubna 1789 do února 1790 **newyorský** zmíněný Samuel Osgood House v Cherry Street. Protože nebyl dostatečně

prostorný, přestěhoval se v únoru 1790 do **druhého**, rovněž **newyorského sídla**, jímž byl Alexandr Macomb House 39–40, nacházející se na Broadway, v němž zůstal do srpna téhož roku. Když se metropole stěhovala do Filadelfie, pobýval **od srpna do listopadu 1790** doma, tedy **na Mount Vernonu**, a v listopadu se usadil na své **třetí prezidentské adrese** – ve filadelfské **Marker Street 524–30**, kde zůstal až do března 1797.

Naopak **ani den nepobyl ve washingtonském Bílém domě***, s nímž měl společné pouze to, že **schválil jeho projekt**.

* **Bílý dům** je nazýván „*nejveřejnější soukromou rezidencí či nejsoukromější veřejnou budovou, jejíž obyvatelé jako by žili v muzeu*“. Nachází se v dnešní metropoli na adrese 1600 Pennsylvania Avenue NW („NW“ je označení severozápadního kvadrantu areálu města Washington D. C.), asi půldruhého kilometru od levého břehu Potomacu a asi 2,5 km severozápadně od Kapitolu. Jako první se do – ještě nehotového – komplexu nastěhoval Washingtonův nástupce John Adams teprve 1. listopadu roku 1800.

Ovšem i když George Washington ve městě nesoucím jeho jméno nebydlel, byl to právě on, kdo **zvolil místo, na němž tato třetí metropole USA vyrostla**. Rozhodl, že má být přibližně v centru tehdy obydlených oblastí USA, a to v údolí řeky Potomacu, neboť „*tento vodní tok tvoří přirozenou spojnici mezi pobřežím a vnitrozemím*“. Fakt, že kolem řeky ležely plantáže jeho rodiny, které se tím zhodnotily, „*tehdy nikdo za konflikt zájmů nepovažoval*“. Prezidentský návrh zvítězil z asi padesáti dalších, které obdržel kongres v letech 1789–1790, metropole byla založena roku 1791 a v září 1793 byl položen základní kámen Kapitolu*. Zpočátku neslo město prezidentovo příjmení pouze neoficiálně, on je nazýval Federal City, a dnes je známé jako **Washington D. C.****

* **Kapitol** Spojených států amerických neboli The United States Capitol je objekt určený pro schůze zákonodárního sboru tvořeného Sněmovnou reprezentantů a Senátem. Byl budován od roku 1793 a postupně rozšiřován.

** Ona dvě písmena tvořící součást jeho názvu značí „District of Columbia“. **Výraz „district“** znamená, že jde o samosprávné federální území, vyčleněné proto, aby se zamezilo sporům o to, ve kterém státě se má metropole nacházet. **Slovo „Columbia“** bývalo poetické a nepříliš časté označení části Ameriky, připomínající Kryštofa Kolumba.

Roku **1797**, kdy G. Washington dokončil druhé funkční období, **nevychovával žádostem svých stoupenců, aby se stal prezidentem potřetí**. Cítil se **unaven a možná i částečně znechucen** žabomyšími ataky nepřátel, takže se **na volbu svého nástupce** Johna Adamse dostavil 4. března 1797 **nezvykle veselý, klidný a očividně šťastný**. Závistě mu nikoliv to, že bude bydlet v Bílém domě, ale že má pět dětí.

Ze světa vysoké společnosti se vracela ráda na Mount Vernon i paní Martha; jedné své přítelkyni napsala, že *„si s generálem připadají jako děti, které právě ukončily školu“*.

Ovšem klid jako dříve tu manželé neměli, neboť sem denně přicházelo a přijíždělo až patnáct hostů.

V závěti myslel i na otroky

Na Mount Vernon dorazil exprezident 15. března roku 1797, ale nemohl přehlédnout, že dům je ve špatném stavu, takže nastoupili řemeslníci. Péči potřebovala i zanedbaná farma, ovšem i když se vše znovu rozjelo naplno, trápilo ho, že příjmy stále neodpovídaly jeho očekávání.

Dne 9. července 1799 sepsal svoji **osmadvacetistránkovou závěť**, při jejímž podpisu mu rozhodně nebylo lehké u srdce. Nedokázal se smířit s tím, že nemá vlastního potomka či potomky, takže bude muset rozdělit majetek mezi manželku, synovce, neteře a jejich rodiny; jen menší část odkázal svým přátelům. Rozhodl i o tom, že po smrti Marthy měli být jeho otroci propuštěni na svobodu, žádný nesměl být prodán a po propuštění muselo být postaráno o ty staré a nemocné.

A pak přišel 12. prosincový den roku 1799. I když venku vál silný vítr, střídavě přšelo a sněžilo, George Washington vyrazil na koni na každodenní obhlídku farmy, po pěti hodinách se vrátil promočený a prochladlý,

a aniž se převlékl, usedl ve vlhkém oblečení k večeři. Druhý den si začal stěžovat na bolest v krku a chrapot, ovšem jen co přestalo sněžit, nikdo ho doma v teple neudržel: tvrdohlavě trval na tom, že půjde do lesa označovat stromy určené k poražení.

Jeho potíže se bohužel začaly stupňovat, a když se objevily problémy s dýcháním, sešli se u jeho lůžka tři lékaři, kteří se však nedokázali shodnout na tom, co mu vlastně je. Zkoušeli proto – bohužel neúspěšně – vše, co bylo tehdy obvyklé* a co občas pomáhalo: pouštění žilou, klystýry, kloktání i prostředky vyvolávající zvracení.

* **Pouštění žilou** (venepunkci) prováděli zmínění tři lékaři opakovaně a během dvou dní ho tím připravili o 940 ml krve, což je podle současných lékařů „opravdu hodně“ a mohlo by to pomoci při hypertenzní krizi (tedy při velmi vysokém krevním tlaku), při mrtvici, selhání srdce či ledvin, eventuálně při sepsi, ale v tomto případě se to ukázalo neúčinné. **Klystýr** volila tehdejší medicína proto, že vyprázdněním střev docházelo ke snížení napětí v břišní dutině i ke zlepšení cirkulace v dolní polovině těla, a **emetika** vyvolávala zvracení (což však pomáhalo například při žaludečních otravách).

Jeden z lékařů správně diagnostikoval akutní zánět hrtanové příklopky a navrhl provést tracheostomii (tedy vytvoření otvoru v průdušnici umožňujícího dýchání), bez níž podle něj hrozilo pacientovi zadušení. Jenže tento zákrok byl tehdy novinkou, další dva kolegové v jeho účinnost příliš nevěřili, a navíc by se ho zřejmě neodvážili provést kvůli nedostatku zkušeností. A tak bývalý americký prezident v podstatě bez pomoci zemřel po dvoudenním stonání ve 22 hodin dne 14. prosince roku 1799.

Pohřben byl – jak si přál – v prostém hrobě na pozemcích Mount Vernonu (kam byla uložena později i paní Martha); návrh, aby byl pohřben ve Washingtonu, v kryptě Kapitolu, neprošel. Roku 1800 byla po něm oficiálně pojmenována zmíněná třetí metropole, roku 1885 mu byl odhalen památník se 169 m vysokým obeliskem* a od roku 1889 nesl jeho jméno nový stát Unie.

* **Washingtonův obelisk** převyšuje například 139 m vysokou Cheopsovu pyramidu a 136,5 m vysokou vatikánskou baziliku sv. Petra. Ukrývá v sobě 898 schodů, které však lze „obejít“ pomocí výtahu.

Washingtonovo jméno nesou i tři desítky dalších měst USA, deset vysokých škol a univerzit, několik hor, jezer a ostrovů a jeho portrét zdobí lícovou stranu jednodolarové bankovky.

Takto vypadala Washingtonova milovaná usedlost Mount Vernon v posledních letech jeho života.

SAMUEL FINLEY BREESE MORSE

malíř a vynálezce

(*1791–†1872)

Příliš mnoho nejasností

Tohoto rodáka z východoamerického Massachusetts původně **exaktní vědy vůbec nezajímaly, neboť se chtěl věnovat pouze malování**, a to i poté, co ho otec usadil za kancelářský stůl knižního obchodu, aby měl – jak pravil – pořádné zaměstnání. Nakonec však dostal svolení odjet studovat malířství do Velké Británie, roku 1815 se vrátil domů a otevřel si ateliér, v němž se věnoval zejména portrétům.

O tři roky později – **29. září roku 1818** – se v Concordu (stát New Hampshire) **poprvé oženil**, a to s **Lukrecií Pickering Walkerovou** (*1800 až †1825). Žili spolu v New Yorku, kde se jim narodily **čtyři děti** – roku 1819 Susan, o dva roky později Elizabeth, roku 1823 Charles a roku 1825 James, ale při porodu tohoto synka Lukrecie bohužel zemřela. **Podruhé vstoupil do manželství** jako sedmapadesátiletý v Utice (stát New York) 10. srpna **1848 se šestadvacetiletou Sarah Elizabeth Griswoldovou** (*1822–†1901), která přivedla na svět jeho **další čtyři děti**: roku 1849 Samuela Arthur Breese, roku 1851 Cornelií Livingston, o dva roky později Williama Goodricha a roku 1857 Edwarda Linda.

Traduje se, že Morse, **jenž je spojován** jak známo **s elektromagnetickým telegrafem** (z řeckých slov „tele“, tj. „daleký“, a „grafein“, tj. „psátí“), se o této technické novince **dozvěděl náhodou roku 1832**, kdy se vracel po tříleté studijní cestě z Evropy. Informace prý získal od Charlese Thomase Jacksona* a údajně si hned načrtl vlastní představu o podobě a fungování přístroje „*vyřizujícího vzkazy, vysílané přerušováním elektrického obvodu*“.

* **Ch. T. Jackson** (*1805–†1880) byl lékař a geolog, roku 1831 podnikl pěší túru po střední Evropě, ve Vídni pomáhal při epidemii cholery a v Paříži se zajímal o novinky v oblasti elektřiny a magnetismu, čímž se propracoval k telegrafu. V roce 1846 „daroval“ Americe éterovou anestezii, ale od roku 1873 ho trápily psychické problémy, takže odešel do důchodu.

Jistý čas to sice vypadalo, že Morse nechá telegraf „u ledu“, neboť se stal profesorem malířství a sochařství na nové newyorské univerzitě, a navíc roku 1836 kandidoval na starostu města. Když však americký kongres zamítl návrh, aby vyzdobil některé prostory washingtonského Kapitolu, a kdosi ho varoval, že se jako malíř neuživí, **zanevřel na umění a** – díky svým dvěma bratrům, vydavatelům úspěšného časopisu *New York Observer* – **vstoupil do „telegrafního“ světa**, v němž dosud dokonalejší elektromagnetický telegraf chyběl.

* V telegrafním světě bylo po staletí **pěkně živo**. Když pomineme „**telegrafy**“ **ohnové či kouřové**, v 17. století se představil a v 18. století sloužil v praxi ve Francii **telegraf optický** (u nějž byla písmena přiřazena poloze ramen „vysílače“, jímž bylo zařízení podobné železničnímu semaforu; u nás si ho postavili vojáci roku 1809 mezi Prahou a Litomyšlí a roku 1845 nabídl Josef Ressel jeho přenosnou verzi). Po něm následoval telegraf **elektrolytický** (využívající rozklad vody elektrickým proudem a předávající zprávy prostřednictvím bublinek vznikajících v elektrolytu nad drátem, který se ocitl pod napětím), od první poloviny 19. století zkoušel štěstí telegraf **jehlový** (vycházející ze zjištění, že kolem elektrického vodiče vzniká elektromagnetické pole schopné otáčet ručičkou kompasu; jeho „abeceda“ vznikla kombinací výchylek magnetky) a pak jeho dokonalejší verze zvaná telegraf „**ručkový**“ (při vysílání ukazovala ručička vysílače připomínajícího hodiny postupně na písmena, napsaná po obvodě, a totéž následně dělala i ručička stejně vyhlížejícího přijímače).

Ovšem okolnosti tohoto Morseova **kroku i to, jak hladce se svým elektromagnetickým telegrafem prorazil, jsou provázeny řadou nejasností a podezření, jimž musel čelit do konce svého života.**

První se týká **jeho seznámení s tímto zařízením**. Je totiž jisté, že se o telegrafu dozvěděl již před zmíněnou plavbou, a to prostřednictvím nic netušícího švagra*, což ovšem důsledně tajil.

* Byl jím Charles Walker (bratr jeho první manželky), jeden ze společníků Američana Harrisona Graye Dyara, jenž přišel možná již o deset let dříve s nápadem vysílat zprávy „přes elektrický drát“ (pomocí elektrolýzy) a roku 1826 poprvé telegrafoval kousek od New Yorku, na Long Islandu, na vzdálenost 500 metrů. **Charles měl mnoho Dyarových nákrəsů** a historici se domnívají, že si je Morse bez problémů **prohlédl a nechal se jimi „inspirovat“**.

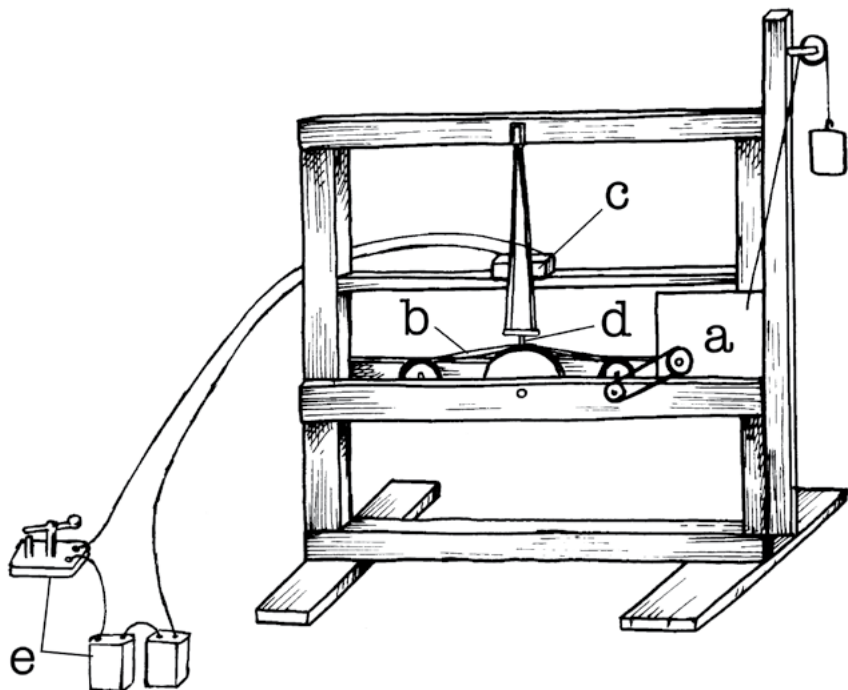
Je také vysoce pravděpodobné, že Morse „navázal“ i na informace a **telegrafní nápady** Ch. T. Jacksona (jenž roku 1834 zkonstruoval svůj elektromagnetický telegraf) a na jejich základě předvedl roku 1835 **svůj vlastní přístroj**. Ten si navíc nechal patentovat (byť proti tomu Jackson protestoval) a 4. září roku **1837** ho poprvé **předvedl při veřejné produkci** na vzdálenost 510 metrů. Udělal to krátce poté, co si 1. září **přečetl v americkém tisku o červnovém telegrafním pokusu** německého profesora Carla Augusta von Steinheila (*1801–†1870).

Této verzi nahrává fakt, že si Morse nechal **od kapitána lodi, na níž se roku 1832 vracel z Evropy, dodatečně písemně potvrdit, že prý již během plavby prohlásil: „Vynaleznu telegraf.“**

Morse sice údajně „kopíroval“ i řadu dalších zdrojů, ale **žádný soud** mu během dlouholetých patentních sporů **nic protizákonného neprokázal**. Roli tu sehrály dva důvody: zaprvé nebylo snadné rozhodnout, zda šlo o vědomé krádení, či shodu nápadů, a zadruhé Morse byl už v té době známou osobností, takže nikdo neměl chuť se tímto podezřením zabývat.

Za těchto okolností není divu, že si dodnes mnoho lidí klade otázku, proč zařízení, které mu navíc pomáhalo zdokonalovat několik jeho obětavých přátel*, dostalo právě jeho jméno a proč je pouze on dodnes označován za „otce“ telegrafie.

* K oněm **obětavcům** patřili i muži, jejichž příjmení něco říkají jen malému okruhu odborníků: profesor chemie a Morseův učitel malířství Leonard D. Gale, americký fyzik Joseph Henry, továrník Stephen Vail, který ho podporoval finančně a měl i svůj podíl na kvalitním designu telegrafu, a jeho syn Alfred Vail, jenž Morseho „inspiroval“ ke změnám abecedy (viz níže).

Svůj první telegrafní přijímač sestavil Morse tak, že do malířského stojanu zamontoval hodinový strojek (a) posunující papírovou pásku (b) a elektromagnet (c), který vychyloval rydlo (d), volně uchycené v držáku. S vysílačem (e), tj. telegrafním klíčem s baterií, byl tento přijímač propojen dvěma dráty. Pokud se nevysílalo, rydlo rylo na papír rovnou čáru, ale po stisknutí klíče došlo k vychýlení rydla, které při krátkém stisku provedlo kratší „skok stranou“, což znamenalo tečku. Při stisku dlouhém nastal delší „skok“, který se četl jako čárka.

Vše nasvědčuje tomu, že se tak stalo **nikoliv kvůli Morseově odborné výjimečnosti**, nýbrž především proto, že vydával **sebevědomá prohlášení, navazoval „užitečné“ kontakty** a nechal se provázet **šikovně vedenou reklamní kampaní**. Tyto **praktiky nesly nesporně své ovoce**. Zřejmě díky nim **zvítězil právě jeho prototyp elektromagnetického telegrafu** i ve veřejné soutěži konané 1. října 1837 v USA (nad dosud používaným mechanickým optickým telegrafem), **i když byl v té době ještě nedokonalý**. A poté, co státní tajemník financí v prosinci téhož roku na dotaz kongresu prohlásil, že telegraf bude *„užitečný státní správě i široké veřejnosti“*, Morse **pohotově požádal o státní subvenci**.

Čiperný byl ve zviditelňování svého telegrafu i v roce 1838. Od 24. ledna o něm přednášel na vysokých školách, 8. února ho představil vědcům ve filadelfském Franklinově ústavu a 21. února s ním seznámil amerického prezidenta Martina van Burena (1837–1841), čímž získal sympatie tehdejší vlády.

Díky těmto jeho aktivitám a částečně i díky jistému příteli mu Kongres přiklepl v březnu roku 1843 subvenci ve výši **30 000 dolarů** a o dva měsíce později, 3. května, **ho jmenoval vrchním telegrafním inspektorem** na první, 64 km dlouhé telegrafní lince z Washingtonu do Baltimore, slavnostně zprovozněné v květnu 1844.

To samozřejmě **přispělo k tomu, že brzy kraloval jeho telegraf nejen v USA, ale od 40. let 19. století také téměř v celé Evropě**, byť i zde se tímto zařízením zabývala řada tuzemských vynálezců. Morsemu napomohl jednak **tisk***, jednak **fakt, že jeho telegraf začali používat vojáci****.

* Počátkem ledna 1845 byl otištěn článek o tom, že **americká policie** dopadla jen **díky této novince muže, který zavraždil svoji milenku**. A 30. června 1847 vyšla (v hamburských novinách) **nabídka Američana Williama Robinsona** určená *„váženým obchodníkům, železničním společnostem a všem, kteří se zajímají o rychlou komunikaci“*, jimž byl tento podnikatel ochoten **zřítit „elektromagnetický telegraf podle americké metody“**.

** **Jako první** se pro Morseův telegraf rozhodla roku 1853 **rakouská armáda** a roku 1856 ji následovala armáda **pruská**; bylo to osm let poté, co tamní „Komise pro pokusy

s elektromagnetickým telegrafem“ došla k závěru, že Morseův přístroj je pro „*státní telegrafii nejlepším řešením*“. Ve válce Severu proti Jihu se v letech 1861–1865 stal telegraf „*jedním z nejdůležitějších technických zařízení*“, ale největšího vojenského využití se dočkal v prusko-francouzské válce v letech 1870–1871.

Morseova abeceda s otazníky

V literatuře se dočítáme, že Morseův telegraf fungoval díky takzvaným Morseovým abecedám, což je ovšem podle techniků **název dvojnásob nesprávný**. Menším prohrěškem je prý výraz „abeceda“, protože **šlo o kódové sady**. Ta **první**, kterou Morse předvedl na vzdálenost 510 metrů onoho 4. září 1837, vypadala takto: 214-36-2-58-112-04-01837 (čísllice byly vytukávány pomocí teček a čárek). „Dešifrováno“ to znamenalo (v překladu do češtiny): „*Úspěšný pokus s telegrafem září 4. 1837*“ (tedy nikoliv, jak my v češtině uvádíme, „4. září“). Prvních pět „shluků“ číslic znamenalo výše uvedená slova (která si příjemce nalistoval v dekódovací příručce a z nichž „112“ značilo „září“) a dva poslední „shluky“, které měly předřazenou nulu, značily číslice, tedy 4 a 1837.

Kombinace teček a čárek tvořila i **druhou** kódovou sadu, která však měla podobu písmenek. Morse ji však nevytvořil, nýbrž pouze za pomoci Alfreda Vaila uzpůsobil abecedu Angličana Baina z roku 1829 (jehož zase inspiroval nápad jeho krajana Swaina), a navíc prý nebyl v přiřazování značek písmenům podle výše uvedeného principu důsledný.

* Za zmínku stojí i to, že roku 1848 vypracoval Němec Friedrich Clemens Gerke vylepšenou variantu americké Morseovy abecedy, ale dnes obě **nahrazuje Continental (International) Morse Code**. Ten ovšem využívá již jen část Morseových znaků a roku 2003 do něj přibyl znak pro počítačový „zavináč“, vyjádřený písmeny „A“ a „C“ psanými bez mezery.

I když se Morsemu navzdory tomu, co jsme si řekli, dostávalo **vyznamenání, čestných titulů, honorářů i medailí** (nechybělo mezi nimi Dia-

mantové vyznamenání od tureckého sultána či Zlatá medaile Františka Josefa I.), sláva jeho „dítka“ **pohasla v duchu rčení, že každý chvílku tahá pilku**. Dva roky poté, co zemřel ve svém domě v New Yorku a byl pohřben na hřbitově v Brooklynu, se totiž narodil Guglielmo Marconi (*1874–†1937), který o téměř čtvrt století později nabídl lidstvu **konkurenta jménem bezdrátová telegrafie**.

THOMAS ALVA EDISON

(*1847–†1931)

vynálezce

Malý „hloupý“ podnikatel

Pocházel z nizozemských a skotských předků, z nichž někteří přišli do Ameriky počátkem 18. století, a narodil se za sněhové bouře jako poslední, sedmý potomek Samuela (*1804–†1896) a Nancy (*1810–†1871) Edisonových v **severoohijském Milanu**. Lékař sice otci pošeptal, že velká chlapečkova hlava zřejmě znamená, že má zánět mozku, takže kdoví, jak to s ním dopadne, leč děťátko přežilo, dostalo jméno Thomas Alva a vyrůstalo v menším cihlovém domku o dvou místnostech nedaleko překladiště u břehu řeky Huron. S otcem prý Thomas neměl nikdy ideální vztah, takže za to, s čím vstupoval do života, **vděčil matce** – a snad **i osudu**, který mu dal do vínku houževnatost, vytrvalost i sílu k tomu, aby se nedal odradit do svých cílů žádnými nezdary.

Al – jak mu doma říkali – byl odmala jiný než jeho vrstevníci: dokázal pozorovat neobvykle dlouho to, co ho zaujalo, a občas něco rozebral či prováděl pokusy, z nichž některé se mu opravdu nevyvedly. K nim patřilo například zapálení stodoly, neboť prý chtěl vidět, „*jak to bude vypadat*“, takže ve srovnání s tím byl úsměvnou maličkostí jeho další experiment, při němž zkoušel po vzoru slepic vysedět kuřátka a rozsedl při tom pár vajíček.

Rodinka si v Milaně žila spokojeně do doby, než se ukázalo, že do městečka nepovede původně plánovaná železnice, a tudíž začne nouze o práci, a proto se manželé roku 1854 odstěhovali do michiganského **Port Huronu**, kde si otec založil obchod s kdečím (včetně dříví, krmiv a obilí) a Thomas začal chodit do školy. Při vyučování však býval nepozorný a roztěkaný,

a když ho po tříměsíční docházce kvůli tomu učitel označil za hloupého, odvedla ho matka, profesí učitelka, domů, aby ho vyučovala sama*.

* **Pár centů**, které matka domácí výukou ušetřila za školné, v tom zřejmě **nehrálo roli**. Nicméně její syn obdržel o tři desítky let později, v srpnu 1885, dopis od onoho svého učitele, jehož si pamatoval jako člověka neodkládajícího rákosku. Pedagog mu sděloval, že jeho rodiče tehdy sice nenutil, aby za něj platili školné, ale nyní, ve svých sedmasedmdesáti letech, by prý uvítal, kdyby mu on – v té době slavný a zámožný vynálezce – poslal něco na přilepšenou. Edison mu poukázal 25 dolarů.

Výuku vedla zodpovědně a synek s velkou hlavou jí při tom pomáhal svou zvědavostí i tím, že přijal její radu, aby se zčásti učil sám – což se mu (coby typickému selfmademanovi) v životě, včetně vynikající paměti, velmi hodilo.

Al dělil čas mezi matčinu výuku a chemické a fyzikální pokusy, o kterých četl v učebnici nazvané kdovíproč *Školní filosofie* a pro které dostal vyčleněný sklípek porthuronského domku. Zatímco otec doufal, že se synovi podaří objevit třeba univerzální lék nebo alespoň vodičku podporující růst vlasů, matku synkův způsob trávení volného času nadále utvrzoval v tom, že rozhodně není hloupý.

Někdy v této době začal chlapec nakukovat **do světa telegrafie**: s jedním kamarádem si zřídili telegrafní linku tak, že zavěsili na stromy a tyče dráty, místo izolátorů použili lahve a pak si po večerech spolu na dálku – z domku do domku – „povídali“ pomocí morseovky.

Jednoho dne však Al rodičům oznámil, že se stane obchodníkem, protože si potřebuje vydělávat peníze **na další knížky** a na nezbytné **pomůcky ke svým pokusům**.

Místem jeho prvních podnikatelských začátků se stala **železnice***: **ve vlaku** jezdícím **mezi Kanadou a Michiganem** a později (zřejmě od roku 1862) na asi 200 km dlouhé trati **mezi Detroitem a Port Huronem** prodával s přírůžkou cukroví, oříšky, ovoce, zeleninu či máslo. Již tehdy projevil **čilého obchodního ducha**, neboť zaměstnával skupinku mladších chlapců, kteří mu toto zboží po okolí skupovali za nižší ceny.

* Během této etapy se seznámil s chicagským tesařem **George Mortimerem Pullmanem** (*1831–†1897), který nejenže rovněž prodával ve vagoncích různé zboží, ale navíc proměnil dva staré poštovní vozy na „**hotel na kolejích**“, v němž byla lůžka, umývárna, toaleta, záclonky, svítlny, a dokonce i kamna. Pullman mu také vyprávěl o svém snu zřídit si další takovéto pojízdňé hotely – a my víme, že se mu to zdařilo. Jeho vagony udivovaly pasažéry i takovými fajnovostmi, jako byla broušená zrcadla, karetní stolky či varhanní hudba. Navíc poslal na koleje také **první restaurační neboli jídelní vůz**; až dosud se totiž američtí cestující museli spoléhat na to, že si jídlo nakoupí na některé stanici. Pullmanovy vozy měly tmavozelený nátěr, a pokud byly dodávány do zahraničí, dostaly některé z nich barvu používanou na tamních železnicích; do Evropy byly dovezeny roku 1874, ale s ohledem na zdejší převážně kratší trati nedosáhly velké obliby.

Mladičký podnikatel přišel i na to, že bude dobré, aby se nejen na své zákazníky vždy příjemně usmíval, ale aby jim ke zboží přidal zdarma i nějakou **zajímavou informaci**. Stále více si totiž uvědomoval, o jak významný prodejní artikl jde, neboť železniční stanice se stávaly jakousi „informační centrálou“, kam se v době příjezdu vlaku (který se mnohdy objevoval pouze třikrát týdně) sbíhali lidé z okolí, aby od personálu či cestujících vyslechli zprávy „ze světa“ a mezi sebou si vyměnili místní klípky.

Edison dostal pro své **obchodnicko-informační aktivity** (a pro své pokusy, v nichž ve volných chvílích pokračoval) vyčleněnou **třetinu vagonu** určeného pro ukládání zavazadel cestujících a pro třídění dopisů a balíků. Do onoho „koutku“ dokázal vtěsnat (**kromě „laboratoře“** s lahvičkami, dráty, elektrickými články ap.) **sklad zboží i redakci s tiskárnou**, jejíž vybavení tvořil především od detroitského vetešníka zakoupený lis, který doplnil literami. Je známo, že během jízdy psal, sázel a tiskl vlastní „železniční“ časopis *Herald* (Hlasatel), později *Weekly Herald* (Týdenní hlasatel), nabízející informace všeho druhu: kdy přijede či odjede ten který vlak, kdo ztratil balík sukna, kde a za kolik lze koupit pěkně vykrmené krůty či husy a podobně.

Méně známé je však to, že – jist si tím, že prodejní artikl jménem „informace“ je mnohem výnosnější než oříšky či máslo – zorganizoval v době války Severu proti Jihu (která vypukla roku 1861) **zajímavou akci**.

Využil toho, že telegrafisté zvládali rozesílat na jednotlivé zastávky jen velmi stručné zprávy z bojiště, a když se jednoho dne měla odehrát významná bitva oné války, nakoupil a po „své“ trati rozvezl na jednotlivé zastávky asi tisíc výtisků detroitských novin obsahujících nejnovější a ucelené informace z bojiště. Ani ho příliš neudivilo, že mu lidé ochotně platili za každý výtisk 25 centů (byť se za tuto částku dala koupit řádně vykrmená husa).

Sprátení telegrafisté mu dodávali informace i pro jeho noviny, takže náklad utěšeně rostl. Bohužel jednoho dne Edisonova novinářská (a tím pádem i „železniční“) kariéra skončila neslavně tím, že právě když zřejmě prodával ve vagonech cestujícím své zboží, v „laboratoři“ vypadl ze sklenky s vodou na podlahu vagonu kousek fosforu, který se – zbaven „vodní náruče“ – čile vznítil.

Thomas sice stihl ohýnek (zcela či z velké části) uhasit, ale vlakvedoucí, vyděšený představou, co všechno se mohlo stát, mu vlepil pár pořádných pohlavků* a s okamžitou platností ho vykázal z vlaku. Mladík tak rázem přišel o výdělek umožňující mu nakupovat všechny „hlouposti“, které potřeboval ke štěstí.

* Podle některých životopisců nelze vyloučit, že právě **kvůli těmto pohlavkům** Edison **částečně ohluhl**. Pravděpodobnější je však to, že si **nedoslýchavost přinesl na svět** (stejným postižením trpěl prý i jeho otec a bratr), nebo za ni mohla **v dětství prodělaná spála**, či že šlo o **následek častých a tehdy ještě neléčitelných zánětů středního ucha**. Edison se sice v dospělosti tímto svým hendikepem příliš nechlubil a svým zaměstnancům pro jistotu rozdával **pokyny napsané na lístcích papíru**, ale občas se nechal slyšet, že díky postižení sluchu ho při práci nic nerušilo.

Jenže jak už to tak bývá, občas je ledacos zlé k něčemu dobré, což se v případě mladého Edisona vyplnilo do puntíku. Krátce poté, co přišel o místo, totiž zachránil díky své pozornosti a pohotovosti na jednom malém nádraží ani ne tříletého chlapečka, který se zabral do hry s kamínky mezi kolejiemi natolik, že nevnímal, jak se k němu blíží posunovaný* vlak. A šťastný otec – jímž byl přednosta oné stanice – mu z vděku umožnil, aby se „*vyučil v telegrafických dovednostech*“.

* Tehdejší **americké železnice** se zejména vzhledem k malé frekvenci potýkaly s **nedostatkem bezpečnostních opatření**. Velkým problémem býval i na kolejích se pasoucí dobytek či stáda volně žijících bizonů, protože zvonu ani píšťaly si zvířata nevšímala. Pokud šlo o pár kusů, vlak zastavil a lidé dobytčata z kolejí odehnali. Ovšem s početným stádem bizonů byla potíž, takže se začal používat jakýsi železný pluh, upevněný na přední část lokomotivy, který paličaté čtvernožce odklízel – ovšem pochopitelně poté, co většinu z nich smrtelně zranil.

Od telegrafisty k velkému šéfovi

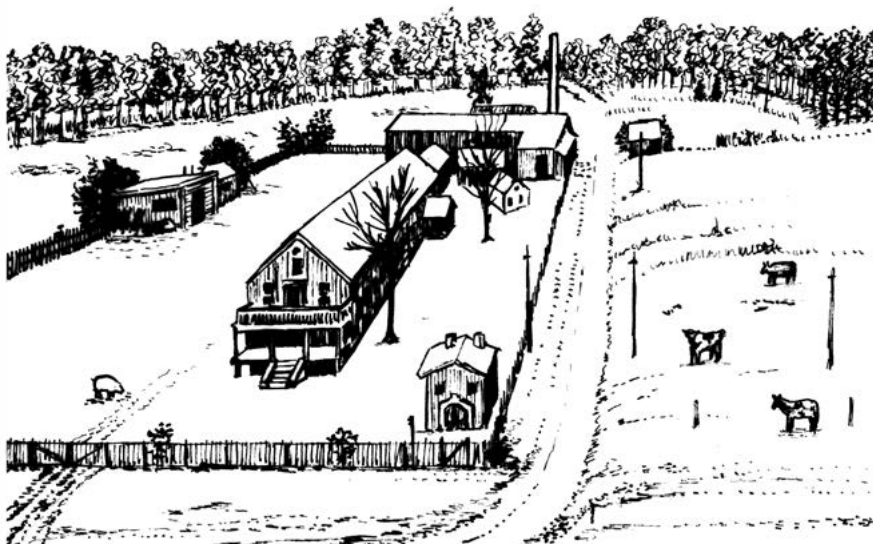
Zručný telegrafista Edison, který navíc dokázal ono užitečné zařízení v případě potřeby opravit, neměl problém s nalezením nového zaměstnání. Vystřídal několik zaměstnavatelů, ale pak se rozhodl, že se vlastně hodlá stát profesionálním vynálezcem. Na toto povolání však mohl vážně pomýšlet teprve v roce 1870. Tehdy totiž dostal nabídku od prezidenta Gold and Stock Telegraph Company, ochotného odkoupit za **40 000 dolarů** jeho zdokonalený telegrafický systém, s jehož pomocí byly předplatitelům zasílány kurzy zlata na burze.

S tímto obchodem byly nakonec **spokojeny obě strany**: Edison proto, že původně byl ochoten prodat svůj vynález i za pouhé tři tisíce dolarů, a prezident společnosti proto, že by mu v případě potřeby vyplatil i dvojnásobek nabídnuté částky. Nebylo divu, že čtyřiařicetiletý vynálezce při pohledu na asi půl metru vysoký sloupec desetidolarových bankovek, které před něj pokladník naskládal, začal kout **konkrétní a smělé plány**.

Díky těmto penězům si mohl roku **1871** založit svoji **první firmu**: umístil ji do prázdných výrobních hal západně od New Yorku, v newjerseyském **Newarku**, v nichž si zřídil laboratoře a dílny; bohužel kvůli panice na vídeňské burze (která zaplavila roku 1873 Německo, Francii a Británii i Ameriku) o celý podnik přišel a musel začínat znovu.

V dubnu **1876** se přestěhoval spolu se třinácti nejbližšími spolupracovníky a s bednami plnými základního materiálu do místa vzdáleného asi 30 km jihozápadně od New Yorku, jež proslulo pod názvem **Menlo Park**.

Tato dvě slova navozují představu, že šlo o komplex laboratoří a dílen obklopený zelení v parkové úpravě. Ve skutečnosti tu však tehdy stálo **pár**

V Menlo Parku vynalézal Edison a jeho spolupracovníci dlouhých jedenáct let.

venkovských stavení a jeden hostinec a na okolních loukách se pokojně pásli vepři a krávy. Edison dal vše obehnat dřevěným plotem a nechal si postavit prkennou jednopatrovou úzkou a dlouhou budovu, do které umístil především svoji skvěle vybavenou laboratoř, v níž se našlo místo i pro knihovnu, malou sklárnu (kde Edisonovi skláři vyfoukávali baňky pro první žárovky) a možná i dílnu (kde se z uhlí vyráběly pomocí čadící lampy jemné saze potřebné pro pokusy s mikrofonom).

Poté, co Edison v roce 1887 tento komplex prodal, usadila se tu tančírna a pak líheň kuřat i chlěvy; nakonec se všechna stavení rozpadla.

Dalším místem, kde tento muž (vlastníci tehdy již několik firem) působil, se stalo newjerseyské město **West Orange**, ležící asi 20 km západně od New Yorku, kde zakoupil roku 1886 coby svatební dar pro svoji druhou manželku (viz níže) **přepychový letohrádek** jménem **Glenmont**, který zahrnoval třiadacet pokojů a k němuž patřil rozsáhlý Llewellyn Park.

Aby to neměl z domova do práce daleko, založil v listopadu 1887 neda-leko svého domu novou laboratoř a několik továren (tedy nikoliv pouhých

dílen). Zde prý více než kde jinde platilo, že se tu líhly vynálezy* jako na běžícím pásu, a všechny byly připisovány na konto pana šéfa.

* Podle historiků je sice pravda, že **některé nápady „okopírovali“ Edisonovi průmysloví špioni** v jiných podnicích, ale tehdy to byla běžná praxe. (Dravý podnikatel Edison si toho byl dobře vědom, a proto vynakládal velké peníze na ochranu před slídily.) Výjimečné ovšem nebylo ani to, že **si přisvojoval některé nápady svých zaměstnanců**. Jedním z nich byl Švýcar **John Kruesi** (*1843–†1899), který se stal jeho blízkým spolupracovníkem, protože dokázal „*Edisonovy hrubé náčrtky promítnout do hotových prototypů*“. Zatímco tento vyučený hodinář a šikovný strojník se s takovou praxí smířil, Srb **Nikola Tesla** (*1856–†1943), pracovitý vzdělanec (a podivín trpící panickou hrůzou z bakterií), jenž přišel do USA roku 1884 pouze s několika doporučujícími dopisy v kapse a s projektem létajícího stroje, se cítil takovýmto Edisonovým chováním hluboce uražen. Slavný Američan totiž slíbil, že mu za zdokonalení stejnosměrného dynama vyplatí 50 000 dolarů, ale při odevzdání hotové zakázky prý prohlásil, že šlo o „*dobrý americký vtíp*“.

Letohrádek Glenmont byl postaven z kamene a dřeva, mladá paní pořádala v oblíbeném salonku v přízemí čajové dýchánky a v ložnici v prvním patře přivedla na svět jejich tři děti. Právě v tomto pokoji T. A. Edison zemřel.

Edisona navzdory tomu sice nakonec čekalo hořké zklamání, neboť tehdejší „kapitáni průmyslu“ ho vyšachovali ze hry, ale věren svému naturelu začal znovu kout plány.

Vynálezy ze zábavné stránky

V této pasáži se rozhodně nebudu plést technikům do odborného a detailního výkladu Edisonových vynálezů*, ale nabídnu spíše zajímavosti** s oněmi vynálezy spojené.

* Z jeho vynálezů si připomeneme například elektroměr (roku 1880), filmovou kameru a promítací stroj (1889), elektromobil (1902) a umělý kaučuk (1930), ale zapomenout nesmíme ani na to, že se stal „otcem“ synchronizace zvuku a promítaného filmu (1913). To bylo důležité proto, že do té doby při promítání ubíhal děj obvykle jinak rychle, než jak se ozývala slova herců. Edison také roku 1882 uvedl v New Yorku do provozu první elektrárnu, jež však využívala nikoliv dnešní střídavý proud, nýbrž proud stejnosměrný, který nebylo možno přenášet na velké vzdálenosti.

** Nevím, co je pravdy na historce, podle níž se Edison vyžíval i **ve vymýšlení „nezbednosti“**. Když se prý jeho jméno stalo známým, a hosté se k němu jen hrnuli, připravil si pro ně malé překvapení: vrátka nechával pootevřená, ovšem aby host mohl vejít, musel je otevřít s vynaložením značné síly. Každého, kdo to zvládl a vstoupil do jeho domu, pak uvítal slovy: „*Dobrý den a srdečné díky.*“ Jelikož většinou nikdo nechápal, zač mu vynálezce děkuje, dodával: „*Právě jste mi totiž načerpal 30 litrů vody do rezervoáru.*“ K této úsměvné historce se mi bohužel nepodařilo nalézt žádné další podrobnosti.

Začneme **fonografem**, přístrojem „klubajícím“ se deset let od roku 1877 a schopným nahrát zvuk a nahrávku zopakovat, jenž patřil mezi vynálezy, které Edison načrtnul, ale funkční prototyp zhotovil za předem dohodnutých 18 dolarů již zmíněný J. Kruesi.

Je známo, že u počátku nahrávání pomáhala říkanka, kterou Edisona naučila maminka a která začínala slovy „Mary had a little lamb“ („Mary

měla jehňátko“). Méně známo je, že první nahrávky vypadaly tak, že po počátečním nezřetelném šelestu se z trychtýřku ozval vzdálený a slabý hlásek, který sice poslušně odříkával „naučené“ veršičky, avšak zněl, jako by přicházel ze sklepa a jako by nepatřil statnému Edisonovi. Edison však byl nadmíru spokojen, neboť prohlásil: „*Nedoufal jsem valně, že se to povede, očekával jsem, že uslyším jen sem tam nějaké slovo.*“

Pochopitelně se ihned vynořily kritiky.

Jistý člen Akademie věd označil Edisonův fonograf za „hrátky“ břicho-mluvce, což však svérázně vyvrátil jistý biskup, který si vyžádal svolení, aby mohl namluvit jména z bible. Když si dal záznam přehrát, prohlásil, že **tak rychle** jako on by onen seznam nevyjmenoval ve Spojených státech amerických **nikdo jiný**, a že tudíž **neexistuje nejmenší důvod k obavám z podvodu**. A svým „ovečkám“ vzkázal: „*Kdo věří v Boha, může věřit i na fonograf.*“ Přesto některé americké časopisy tvrdily, že **přístroj škodí ušním bubínkům**, čehož je prý Edisonova nedoslýchavost nejlepším důkazem (to vyvrátili lékaři poukazem na to, že Edison nedoslýchavostí trpěl od dětství), a že **nemá šanci na praktické využití**, takže zůstane pouhou „hračkou“ k ukrácení dlouhé chvíle bohatců. Zde stojí za zmínku, že podle Edisonových představ měl fonograf sloužit nikoliv pouze pro zábavu, ale především jako diktafon v kancelářích, což značí, že toto **své „dítě“ podcenil**.

Zájem o fonograf* povzbudil teprve „**nový kabát**“, který mu Edison dopřál pomocí elektromotorku (nahrazujícího kliku) a odolnějšího vosku (jenž se stal náhradou staniolu na fonografickém válečku). Nahrávací kapacita válečku byla 4 minuty.

* U nás bylo možno fonograf zakoupit v jednom pražském obchodě, což oznamoval inzerát tohoto znění: „*Edisonův fonograf jest stroj, který mluví, zpívá a se směje ve všech řečech světa. Promluvíte-li do něho, bude váš hlas zachycen. Vždy v zásobě české písně.*“ Inzerát, pocházející zřejmě z přelomu 19. a 20. století, nabízel také, že koftaví lidé mohou tuto novinku využívat k tomu, aby si na něm vyslechli nahraný návod, jak se tohoto hendikepu zbavit.

Zpěvačka nahrávající svůj zpěv na fonografický váleček nesměla přestat po celou dobu točit klikou.

V dubnu roku **1878 předváděl** Edison fonograf asi půl hodiny **v Bílém domě** prezidentu Rutherfordovi Birchardu Hayesovi (1877–1881), který kvůli tomu o půlnoci nechal vzbudit svoji manželku Lucy, a před Vánoci roku **1880** na něj nahrála svůj hlas francouzská herečka **Sarah Bernhardtová** (*1844–†1923). Čeští zájemci mohli vidět a slyšet fonograf roku **1891 na slavné Všeobecné zemské jubilejní výstavě, která se konala na výstavišti na okraji pražského parku Stromovka.**

Těžko říci, zda i umělkyně z naší kresby si podala – jak prý bylo tehdy obvyklé – inzerát následujícího znění: „*Kolorатурní zpěvačka, osvědčující*

se již před trychtýřem, nabízí své služby pp. (tedy „pánům“ – pozn. aut.) výrobcům fonografových válečků.“ Přitom píseň musela nazpívat na každý váleček zvlášť; za jednu nahrávku dostala honorář, za který si mohla dopřát přepychový oběd, a nazpívala-li 20 válečků, mohla si koupit krásnou hedvábnou šněrovačku.

Pro děti připravil Edison roku 1890 **fonografickou panenku*** natahovanou klíčkem, která měla v tělíčku malý fonograf a „odříkávala“ to, co na váleček nahrála údajně dospělá žena snažící se neúspěšně napodobit hlas malé dívčinky. Řeč panenek prý zněla málem strašidelně, proto se dětem nelíbily (sám Edison je označil za malá monstra), a navíc byly drahé, takže se jich prodalo – navzdory reklamě* – pár kusů.

* **Reklama v českém tisku** totiž ještě v roce 1909 hovořila o tom, že ty tam „jsou časy, kdy děti spokojily se s hračkami za 2 krejčary ze dřeva neuměle pomalovaného! Děti moderní žádají si drobných lokomotiv, automobilů – i poslední novinky, již jest fonografická panna. Tato panna jest jako živá, pěkně dle módy ustrojená, otevírá oči a ústa, pohybuje rukama a mluví skutečným lidským hlasem, zpívá, směje se a pláče.“

Jméno Thomase Alvy Edisona je sice spojováno i se **žárovkou***, ovšem **není pravda, že ji vynalezl jako první. To se podařilo již roku 1854** neprávem opomíjenému **německému hodináři a mechanikovi-optikovi Heinrichu Göbelovi** (*1818–†1893), usazenému na newyorském předměstí.

* Nic na tom nezměnil fakt, že Göbelovi šlo nikoliv o vynalezení nového typu světla, nýbrž o to, aby přilákal zákazníky ke svému předměstskému krámku s chronometry a dalekohledy. Základem Göbelovy žárovky, která svítila až 220 hodin, bylo **zuhelnatělé bambusové vlákno o tloušťce 0,2 mm**, pocházející z jeho **vycházkové hole**, které připojil k **platinovým drátkům** zataveným do flakonu od voňavky, z něž odsál vzduch. Bohužel neměl peníze na to, aby si dal svůj vynález patentovat, a už vůbec mu nedokázal udělat náležitou reklamu. Pouze umístil několik kusů **do výkladní skříně obchůdku a později i na vozík s upevněným dalekohledem**, se kterým jezdil nočními ulicemi a nabízel zájemcům, aby se za malý poplatek dívali na hvězdné nebe.

Zřejmě by si na něj už nikdo nikdy nevzpomněl – nebýt toho, že firma General Electric Co., vlastníci patentní právo na Edisonovy žárovky, vedla kolem roku 1890 soudní spory s údajně neoprávněnými výrobci svítidel s uhlíkovým vláknem. Nade všemi vyhrála – s výjimkou dvou firem, z nichž jedna (bostonská Electrical Co.) od Göbela před lety odkoupila za směšnou cenu návod na výrobu jeho žárovky a dala si ho patentovat. Německý vynálezce byl k přelíčení předvolán jako svědek a na základě výpovědi a po předložení jeho tří prvních žárovek soud konstatoval, „*že Göbel užíval i veřejně ukazoval upotřebitelnou žárovku již dvacet až třicet let před Edisonem*“.

Tím ovšem nemá být řečeno, že Edison Göbelovi onu myšlenku zcizil a chlubil se cizím přím. Ke své vlastní žárovce si musel prošlapat svoji cestičku rok trvajících experimenty a stával se **středem pozornosti amerického tisku, důvodem paniky v plynárenských společnostech a cílem skeptických* poznámek** přicházejících i z řad techniků. Ozývala se tvrzení, že nelze očekávat zásadní zvrat v osvětlování, že takovýchto chlubilů, usilujících jako on pouze o slávu a snadný, rychlý výdělek, je na světě mnoho, a dokonce byl ironicky označen jako „*osmasedmdesátý vynálezce elektrického světla*“.

* **Skeptičti byli i hosté**, kteří se navečer dne 31. prosince 1879 sjeli **do Menlo Parku**, aby viděli „*světlo jen tak zavěšené na drátech*“. Sešly se jich tu asi tři tisíce a zpočátku reptali, kdeže je ten zázrak, protože v Menlo Parku i v okolí byla tma. Náhle se ale objevily maličké světlušky, které rostly a rostly, 25 jich bylo v laboratoři, 8 v kanceláři a knihovně a 20 v ostatních objektech a možná i na stromech. To, že několik žárovek návštěvníci ukradli, nebylo tak zlé jako fakt, že mnoho diváků nebylo nijak nadšeno oním večerem, který tisk většinou strhal. Nikdo přitom nezkoumal, zda nešlo o články psané na zakázku plynárenských či petrolejářských společností.

Edison se však **kritikou nenechal vyvést z míry**, protože si byl vědom toho, že až jeho žárovka „dospěje“, vstoupí do společnosti a bude sklízet všeobecný obdiv. (Tímto „zázrakem“ se stala žárovka se zuhelnatělou celulózu, která na jaře roku 1881 dokázala svítit v průměru 1 500 hodin

a lidé se na ni jezdili dívat z daleka.) Nebral vážně ani upozornění, že elektřinu využívá z tehdejší půldruhé miliardy obyvatel Země pouze několik tisíc lidí, a že proto bádání tímto směrem je zbytečným plýtváním silami a penězi. Naopak se nechal slyšet, že zlevní elektřinu tak, „*aby se stolování při svíčkách stalo jen výsadou boháčů*“. (Na Edisonových zásluhách nic neubírá, že **většina dnešních žárovek už s ním nemá vůbec nic společného**, pouze u některých nám ho připomínají objímky a patice. Poznáme je podle toho, že bývají označené písmem „E“ a číslem, přičemž např. patici označenou E14 mají miňonky a E27 běžné žárovky.)

Za zmínku stojí, že **Edisonovy zápisy týkající se tohoto jeho „dítko“ zabraly téměř 40 000 stran.**

Na závěr si dovolím připojit slova, která napsal o Edisonovi Karel Čapek dva dny poté, co vynálezce 18. října 1931 zemřel: „*Jakmile si vzal do hlavy nějaký úkol, dejme tomu nalézt vhodné žhavé vlákno do žárovky, začal naslepo zkoušet všechna možná vlákna, vlákna z bambusů všech zemí, nervatury a lýka všech možných rostlin; ve svém vynálezckém velkozávodu v Menlo Parku nechal přezkoušet tisíce, desetitisíce, statisíce vláken, spoléhaje spíš na to, že mezi statisíci případy se najde jeden úspěšný, než na mozkovou kombinaci. (...) Ale jako by na něm spočívalo požehnání toho mladého, nevyčerpatelného Nového světa, vysypal ze svého fabricky organizovaného rohu hojnosti předměty a hračky, které se staly nejhromadnějším majetkem a nejživotnějšími potřebami našeho věku. Vzpomeňte si na Tomáše Alvu Edisona při své večerní žárovce.*“

Na rodinu zbývalo jen málo času

Edison byl **dvakrát ženatý** a měl **šest dětí** – v každém manželství přišla na svět nejprve dcera a po ní dva synové.

První manželku Mary, za svobodna **Stilwellovou** (*1855–†1884), poznal v New Yorku díky silnému lijáku, před nímž se ukryla spolu se svou sestrou do jednoho Edisonova objektu. Bylo jí 16 let, byť byla zmoklá, ihned se mu zalíbila, a protože nebyl zvyklý okolkovat, nabídl jí místo ve svém podniku. Ona je přijala, 24. prosince téhož roku se vzali a postupně přivedli na svět tři děti: dceru **Marion Estelle** (*1873–†1965), jíž láskyplně říkal Dot, a syny **Thomase Alvu jr.** (*1876–†1935) zvaného Dash, a mladšího **Williama Leslie** (*1878–†1937). Bohužel roku 1884 se Mary nakazila

tyfem, na nějž v srpnu téhož roku v Menlo Parku ve svých devětadvaceti letech zemřela.

Druhou paní Edisonovou se stala 24. února roku 1886 jedenadvacetiletá **Mina Millerová** (*1865–†1947), kterou poznal o rok dříve. Jako svatební dar dostala od manžela k bydlení výše zmíněný **Glenmont** (přikoupil ještě zimní sídlo na Floridě ve Fort Myers) a dala mu děti **Madeline** (*1888–†1979), **Charlese** (*1890–†1969) a **Theodora** (*1898–†1992).

Když v srpnu roku 1889 odjížděl Edison na **turné do Evropy**, provázela ho, a jistě jí imponovalo, že byl všude nadšeně vítán, oslavován a zván k významným osobnostem. Směl se posadit do pracovny inženýra Gustava Eiffela (*1832–†1923), zřízené ve špici nové slavné pařížské věže, v Pasteurově ústavu se poklonil skromnému Louisi Pasteurovi a v Berlíně se setkal s německým průmyslníkem a vynálezcem Wernerem von Siemensem (*1816–†1892).

České země Edison navštívil **v létě roku 1911** na pozvání svého bývalého zaměstnance Emila Kolbena (*1862–†1943) v doprovodu paní Miny, třináctileté dcery Madeline a třináctiletého syna Theodora. Nejprve navštívil **v Brně** dnešní Mahenovo divadlo, aby si prohlédl elektrické osvětlení, jehož projekt v roce 1882 vypracoval se svou laboratoří. Tato scéna se totiž stala prvním evropským divadlem osvětlovaným elektrickými žárovkami (byť kvůli tomu musela být postavena malá divadelní elektrárna, neboť město tehdy ještě nemělo plošně zavedenou elektřinu).

V **Praze** Edison bydlel v (dnes již zbořeném) hotelu De Saxe (Saský dvůr) nedaleko Prašné brány na rohu Hybernské ulice. Navštívil **kavárnu Edison**, nacházející se v letech 1902–1925 v druhém patře domu stojícího v dolní části Václavského náměstí (jejímuž spolumajiteli poslal z domova pochvalný dopis, který si pan kavárník nechal zasklít a vyvěsit), dále si **prohlédl Staroměstskou radnici**, kde se zajímal především o **mechaniku orloje**, a nechal se odvézt na Pražský hrad, aby poznal **katedrálu sv. Víta, Zlatou uličku i nedaleký Strahovský klášter**. V Karlově ulici navštívil **kino Ponrepo**, kde si prý mimo jiného popovídal s Dismasem Šlamborem, proslulým pod pseudonymem Viktor Ponrepo (*1858–†1926), o dlouhověkosti, kterou měl americký host v rodině (jeho dědeček zemřel ve 102 letech a otec dva roky před stými narozeninami, a to po pádu ze schodů). V tehdejší pražském **předměstí zvaném Karlín** zavítal Thomas